

SOSYO-EKONOMİK SİYASAL VE KÜLTÜREL FAKTÖRLER EKSENİNDE KADIN MİLLETVEKİLİ TEMSİL ORANINA İLİŞKİN BİR ANALİZ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Senem KURT TOPUZ*

Öz

Bu çalışmada ulusal parlamentolardaki kadın milletvekili temsil oranını belirlediği varsayılan sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel faktörlerin etkisi OECD ülkeleri için analiz edilmiştir. Bu kapsamda yapılan regresyon analizi sonucunda, sosyo-ekonomik faktörler içinde sayılan kadının işgücüne katılım oranı ve şehirleşme oranının pozitif yönlü, üniversite mezunu kadın oranının ise negatif yönlü olarak kadın milletvekili temsil oranı üzerinde anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır. Siyasal faktörlerden biri olan parlamentodaki parti sayısının pozitif yönlü ve kültürel faktörler arasında sayılan OECD ülkelerindeki baskın din (Hıristiyanlığın) değişkenin pozitif yönlü olarak kadın milletvekili temsil oranını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: OECD Ülkeleri, kadın milletvekili oranları, kadın temsili etkileyen faktörler.

Abstract

An Analysis of the Percentage of Women Representatives in the Context of Social-Economic, Political and Cultural Factors: Sample of OECD Countries

In this study, the influence of socio-economic, political and cultural factors which are accepted as the determining factors for the percentage of women representatives in national parliaments are analyzed for OECD countries. In this context, according to the results of the regression analysis done on the socio-economic factors, it was determined that the rate of women participating in the labor force and the rate of urbanization have a positive effect while the rate of women holding a bachelor's degree have a negative one on the percentage of women representatives. In addition, the number of political parties in parliament

*Yrd.Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, 14100, BOLU, kurt_s@ibu.edu.tr

that is one of the political factors and the dominant religion in the OECD countries (Christianity) that is one of the cultural factors have positive effect on the percentage of women representatives.

Keywords: OECD Countries, percentage of women representatives, affecting Factors to representation of women.

GİRİŞ

Son yıllarda sosyal, siyasal ve teorik bir konu olarak “kadın” konusu dünyanın hemen her yerinde önemli bir ilgiye sahip olmakta ve kadınlarla ilgili olarak yapılan çalışmaların sayısı da giderek artmaktadır. Bu konudaki tartışmalar genellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği¹ meselesi üzerine odaklanmaktadır (Ramirez *vd.*, 1997: 742).

Aslında yıllar içerisinde pek çok ülkede toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltıcı ya da ortadan kaldıracı farklı derecelerde sosyo-ekonomik ilerlemeler olmuşsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliği dünyada yaygın bir şekilde devam etmektedir. Dünyada sağlık, eğitim, gelir ve pek çok alanda cinsiyet temelinde eşitsizlik izleri bulunmaktadır. Bu eşitsizlik muhtemelen en belirgin şekilde hemen her ülkede erkeklerin tekelinde bulunan siyaset alanında kendisi göstermektedir. (Henderson, 2004: 1028). Bir başka ifadeyle kadınlar hala siyaseten güçlü pozisyonlarda bulunan erkeklerle mukayese edildiklerinde erkeklerin oldukça gerisindedirler (Mezey, 1978: 492). Kadınlar 20. yüzyıla kadar aile yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edildikleri için siyaset alanının “geç kalanları”dır (Ayata, Tütüncü, 2008: 461) ve bu geç kalış dünya parlamentolarındaki temsil oranlarında da kendisini göstermektedir. Bu durum dünya parlamentolarındaki kadın temsil oranlarını gösteren Tablo 1 ve Tablo 2’deki verilerden de açıkça görülebilmektedir.

Tablo 1. Ulusal Parlamentolardaki Kadın ve Erkek Sayılarının Karşılaştırılması (31 Aralık 2011)

	Temsilciler Meclisi	Senato	Toplam
Toplam Parlamenter Sayısı	39.172	7.329	46.501
Cinsiyet Dağılımı Bilinen Parlamenter Sayısı	38.672	7.059	45.731
Erkek	31.061	5.742	36.803
Kadın	7.611	1.317	8.928
Kadınların yüzdesi	%19.7	%18.7	%19.5

Kaynak: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Tablo 1’de yer alan verilere göre 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla tüm dünyada 7.611 kadın milletvekili bulunmaktadır. Bunun erkek milletvekillerine oranı ise ancak %19.7 kadardır. Aynı tarih itibarıyla senatolardaki kadın senatör sayısı 1.317’dir. Kadın senatörlerin erkeklere oranı ise ancak %18.7’dir.

Tablo 2. Ulusal Parlamentolardaki Kadınların Oranı: Bölgesel Ortalamalar (31 Aralık 2011)

	Temsilciler Meclisi	Senato	Toplam
İskandinav ülkeleri	42.0%	---	---
Avrupa-OECD üye ülkeleri (İskandinav ülkeleri dahil)	22.6%	21.1%	22.3%
Kuzey ve Güney Amerika	22.6%	23.4%	22.7%
Avrupa-OECD üye ülkeleri (İskandinav ülkeleri hariç)	20.8%	21.1%	20.8%
Sahraaltı Afrika	20.4%	19.4%	20.2%
Asya	18.3%	14.3%	17.9%
Pasifik	12.4%	34.8%	14.9%
Arap Ülkeleri	11.3%	7.3%	10.7%

Kaynak: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Tablo 2’de yer alan sonuçlara göre ise OECD üye ülkelerindeki kadın milletvekili temsil oranı %22,6 kadın senatör temsil oranı %21,1’dir. Kadın milletvekillerinin en yüksek oranda temsil edildiği İskandinav ülkelerinde temsil oranı %42 iken, en düşük temsil oranı %11.3 ile Arap ülkelerindedir.

Kadınlar, yıllarca kendilerine yönelik genel bakış açısı² sebebiyle siyaset alanından engellenmiş olmakla birlikte, bunun doğal sonucu olarak günümüzde de hala erkeklere oranla siyaset alanının farklı kademelerinde daha az yer almaktadırlar (Smith vd., 2011: 1).

Ne yazık ki, kadınların siyaset alanında düşük seviyedeki varoluşu toplumsal cinsiyet eşitsizliği meselesinde sürekli ve kalıcı bir problemdir (Paxton, Kunovich, 2003: 87).

Bugün için siyasal alanda kadınların konumunu anlamak, kadınların toplumdaki konumunu anlamak ve geliştirmek açısından da gereklidir (Paxton, 1997: 442). Bundan başka kadınların siyasete katılımı için imkan yaratmak demokrasinin de yararına. Çünkü yeni çalışmalar karar alıcı konumdaki kadınların erkek meslektaşlarına göre farklı politika seçenekleri üretebilmekte daha başarılı olduğunu göstermektedir (Coleman, 2004: 85).

Bolzedahl ve Brook (2007:1514)'e göre kadınlar aile yardımları, eğitim, toplumsal cinsiyet politikaları, çocuk gelişimi, sağlık gibi önemli refah devleti meselelerine ilişkin yatırım ve harcamalara karşı daha fazla duyarlıdırlar. Bu nedenle eğer kadınlar siyasette yeterli düzeyde temsil edilmezlerse cinsel taciz, kadın sağlığı, doğum oranları ve bebek ölümleri, halk sağlığı, eğitim ve beslenme, AIDS'in yayılmasını önlemek, kendi kendini idame ettirebilen sivil toplum kuruluşları oluşturmak ve demokrasiyi teşvik etmek (Coleman, 2004: 80) gibi meseleler daha az ilgi çekecektir (Hughes, 2009: 174). Kısacası, siyasal ve kamusal alanda daha fazla kadının varlığı kadınlar da dahil olmak üzere tüm dezavantajlı kesimler, çocuklar ve ailelerin ihtiyaçlarına daha çok odaklanılmasını sağlayacaktır (Swers, 2002; Sanbonmatsu, 2003; Wolbrecht, Campbell, 2007).

İlgili yazında kadınların temsilini etkileyen faktörleri açıklamak için farklı değişkenler, farklı örneklem ve yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Paxton ve Kunovich (2003: 88) kadın temsilini etkileyen sosyal-yapısal, siyasal ve ideolojik faktörlere işaret etmektedirler. Yazarlara göre sosyal-yapısal faktörler mevcut ve uygun kadın havuzunu, siyasal faktörler siyasal sistemin kadınlara açık oluşunu ve ideolojik faktörler ise kadınların siyasetteki yerine ilişkin genel izlenimi, kadınların nasıl aday ve lider olabileceğini etkilemektedir. Bu doğrultuda Paxton ve Kunovich (2003) "Women's Political Representation: The Importance of Ideology" başlıklı çalışmalarında ulusal meclislerdeki kadın parlamenter oranını toplumsal cinsiyet ideolojisi ekseninde açıklamışlardır. 46 ülkeden toplumsal cinsiyet tutumuna ilişkin verinin toplandığı bu çalışmada, katılımcılara kadınların siyasetteki, eğitim ve işgücü piyasasındaki yerine ilişkin sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplardan kadınların siyasal temsilini açıklamaya yarayan ulusal toplumsal cinsiyet ideolojisine ilişkin bir ölçek yaratılmıştır. Elde edilen sonuçlar toplumsal cinsiyet ideolojisinin ulusal meclislerdeki kadın sayısını güçlü biçimde etkilediğini göstermektedir.

Kenworthy ve Malami (1999: 237) kadın temsilini etkileyen faktörleri sosyo-ekonomik faktörler, politik faktörler ve kültürel faktörler olarak üç ana başlık altında toplamışlardır. Çalışmalarında kadınların eğitim düzeyi, işgücündeki payı, profesyonel mesleklerdeki kadın oranı, kadın hareketinin gücü ve ekonomik gelişmişlik düzeyi sosyo-ekonomik faktörler başlığı altında tartışılmıştır. Seçim sistemi, sol parti hükümeti, kadınlara seçme-seçilme hakkının verilme tarihi, ülkenin demokrasi derecesi ve Marksist-Leninist hükümet ise siyasal faktörler olarak analiz edilmiştir. Nihayet din, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesini onaylama, kürtaj hakları ve coğrafi bölge de kültürel faktörler olarak nitelendirilmiştir. Bu faktörler ekseninde yaptıkları "Gender Inequality in Political Representation: A Worldwide Comparative Analysis" başlıklı

çalışmada Kenworthy ve Malami kadınların parlamentolarda sahip olduğu sandalye sayısının etkileyen faktörleri belirlemek için En Küçük Kareler yöntemini kullanarak ülkeler arasında karşılaştırma yapmışlardır. Çalışmalarında siyasal, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerden her birinin kadınların ulusal parlamentolarda sahip olduğu sandalye sayısı üzerinde önemli etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma bulgularına göre özellikle; seçim sistemi yapısı, sol parti hükümeti, kadınlara seçme-seçilme hakkının verilmiş tarihi, kadınların profesyonel mesleklerdeki payı ve siyasetteki kadının rolüne ve yerine ilişkin var olan kültürel tutumlar cinsiyetler arası siyasal temsil eşitsizliğinin derecesini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır.

Sanbonmatsu (2002: 792) kadın temsili etkileyen faktörleri sosyal yapı (ideoloji ve politik kültür vb.), seçim kuralları (nispi temsil, çoğunluk sistemi vb.) ve kurumsal çerçeve (meclisin profesyonelleşme derecesi) olarak ifade etmektedir. Ancak “Political Parties and the Recruitment of Women to State Legislatures” başlıklı çalışmada esas olarak siyasal partilerin kadınların parlamentodaki durumlarını güçlendirmek bakımından etkisini incelemiş ve siyasal partilerin ABD’de kadınların temsili şekillendirmedeki rolünü analiz etmiştir. 1971’den 1999’a kadar olan verinin kullandığı çalışmada Sanbonmatsu, siyasi partilerin meclisteki kadınların temsili nasıl etkilediği noktasında pek çok hipotez geliştirmiş, bu hipotezleri En Küçük Kareler yöntemi ile analiz etmiş ve kadın adayların teşvik edilmesinde Demokrat ve Cumhuriyetçi partilerin bazı noktalarda farklılaştığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu çalışmada kadınların hangi partiden aday olduğunun göz önünde bulundurulmasının kadınların temsiline ilişkin bütüncül bir varsayıma dayanmaktan daha faydalı olduğu vurgulanmaktadır.

Norris ve Inglehart (2001: 127)’e göre kadın temsili etkileyen yapısal faktörler sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve profesyonel meslek sahibi kadınların oranından oluşmaktadır. Nispi temsil sistemi gibi siyasal kurumların etkisi ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin baskın geleneksel tutum gibi kültürel faktörler de kadın temsili çeşitli şekillerde etkilemektedir. Bu bağlamda Norris ve Inglehart “Cultural Obstacles to Equal Representation” başlıklı çalışmalarında kadınların temsili sistematik olarak etkili olan siyasal kültürün etkisini, farklı siyasal sistemlere ve ekonomik gelişme düzeylerine sahip ülkeler ekseninde karşılaştırmışlar. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, post-endüstriyel toplumlarda kadınların siyasetteki yerine ilişkin tutum eşitlikçidir ve bu durum sosyo-ekonomik gelişme ve kültürel modernleşmenin etkisini yansıtmaktadır.

Paxton vd., (2006: 916) ise kadınların temsili etkileyen faktörlere ilişkin olarak daha ayrıntılı bir açıklamaya sahiptirler. Onların tanımlamasında

din, sömürge geçmişi, endüstrileşme, demokrasi, Marksist-Leninist ideoloji, nispi temsil sistemi, uluslararası kadın hareketleri gibi faktörler kadınların siyasette var olmaları üzerinde etkili olan faktörlerdir. “The International Women's Movement and Women's Political Representation, 1893-2003” başlıklı çalışmalarında özellikle uluslararası kadın hareketlerinin yıllar itibarıyla kadınların siyasal güç elde etmelerini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Bu soruya cevap vermek için tarihsel olay tekniğini kullanarak 10 yıl boyunca (1893-2003) 150 den fazla ülkede kadınların siyasal temsilini incelemişlerdir. Sonuçlar uluslararası kadın hareketinin değişen söyleminin ve kadınların uluslararası siyasete dahil olması noktasındaki artan küresel baskının, kadınların siyasal hayattaki kazanımlarını (seçme seçilme hakkının verilmesi, kadınların parlamenter olması ve bazı ülkelerde kadınların %30'lara varan oranda temsil gücüne sahip olmaları gibi) açıklamaya yardım ettiğini göstermektedir.

Saxonberg (2000: 145)'in çalışmasında ise kadın temsilini etkileyen üç ana kategoriden söz edilmiştir. Bu kategoriler hangi seçim sisteminin var olduğu, her bölge için ayrılan sandalye sayısı (bölge büyüklüğü) ya da her bir bölgede seçimi kazanan her bir parti için ayrılan sandalye sayısı (parti büyüklüğü) ve nihayet partinin ideolojisidir. “Women in East European Parliaments” başlıklı bu çalışmada Saxonberg post-komünist ülkelerde seçim sisteminin kadın temsilini Batı'da olduğu kadar etkilemediğini öne sürmektedir. Yazara göre bunun temel nedeni, bu bölgedeki kadın hareketlerinin daha fazla kadını özellikle seçilebilecekleri yerlerden aday göstermek noktasında siyasal sisteme baskı yapmak bakımından yeteri kadar güçlü olmamasıdır. Post-komünist ülkelerde seçim sisteminin kadın temsilini Batı'da olduğu kadar etkilememesinin bir diğer nedeni ise, post-komünist ülkelerdeki aday belirleme yöntemleridir. Batılı demokrasilerde siyasal partilerin aday belirleme ve gösterme süreçleri kurumsallaşmış ve açıktır. Ancak post-komünist ülkelerde siyasal partiler ya 1989 dan sonra ortaya çıktıkları için ya da yeni bir demokratik sisteme adapte olmak zorunda oldukları için, hala pek çoğunda aday belirleme prosedürleri açık değildir. Bazı partiler yeni yöntemler denemekte ve sıklıkla seçimler arasında prosedürlerini değiştirmektedirler.

Yukarıdaki özet literatür analizinden de görülebileceği gibi farklı bilim insanları tarafından farklı zamanlarda ve farklı ülkeler, zaman kesitleri ve yöntemler ele alınarak yapılan bu çalışmalarda kadınların parlamentolardaki temsiline etki eden faktörler analiz edilmiş ve gerek sosyo-ekonomik, gerek siyasal ve gerekse de kültürel faktörlerin etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

“Sosyo-Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Faktörler Ekseninde Kadın Milletvekili Temsil Oranına İlişkin Bir Analiz: OECD Ülkeleri Örneği” başlıklı bu çalışma ise hem ele aldığı örneklem ve örneklem dönemi hem de kullandığı

değişkenler bakımından literatürdeki çalışmalardan farklılaşmaktadır. Kadın temsil oranına etki eden değişkenlerin belirlenmeye çalışıldığı bu uygulamalı çalışmaya 34 OECD ülkesi konu edilmiştir. Sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel faktörler altında toplanan değişkenlerin kadın temsili üzerindeki etkisi neden sonuç ilişkisi arayan regresyon testi kullanılarak incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki üç temel araştırma sorusuna yanıt aranmıştır: Sosyo-ekonomik faktörler kadın temsil oranını etkilemekte midir? Siyasal faktörler kadın temsil oranını etkilemekte midir?. Kültürel faktörler kadın temsil oranını etkilemekte midir? Bu doğrultuda sonraki kısımlarda öncelikle kadın temsili etkilediği varsayılan sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel faktörlerin neler olduğu, çalışmanın yöntemi, çalışmada kullanılan veri açıklanmış sonrasında ise analiz bulgularına ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

2. KADIN TEMSİLİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

OECD ülkelerindeki kadın temsil oranını belirleyen faktörlerin analiz edilmeye çalışıldığı bu çalışmada kadın temsili etkileyen faktörler, ilgili yazında ifade edilen faktörler göz önünde bulundurularak üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar sosyo-ekonomik faktörler, siyasal faktörler ve kültürel faktörlerdir.

Kadın temsili etkilediği düşünülen ve üç ana başlık altında toplanan faktörlerden ilki sosyo-ekonomik faktörlerdir. Sosyo-ekonomik faktörler ortalama yaşam süresi, kadınların işgücüne katılım oranı, bebek ölüm oranları, kadın okuryazarlık oranı, şehirleşme oranı, üniversite mezunu kadın sayısı ve gayri safi milli hasıladır. İkinci başlık altında toplanan siyasal faktörler seçim sistemi, kadınlara seçme seçilme hakkının verilme zamanı, demokrasi seviyesi, parlamentodaki siyasi parti sayısıdır. Üçüncü başlık altında yer alan kültürel faktörler³ ise din, kürtaj hakkının varlığı ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin onaylanmasıdır.

2.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Sosyo-ekonomik faktörler içerisinde ifade edilen kadınların toplumdaki statüsü, seçilen kadın temsilci sayısını etkilemektedir. Bir başka ifadeyle, kadınların sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi parlamentodaki kadın sayısının belirlenmesine etkili olmaktadır (Reynolds, 1999: 552). Pek çok çalışma bir ülkede kadınların mesleki, eğitimsel ve sosyo-ekonomik statüsünü içeren sosyal sistemin (Norris, Inglehart, 2001: 129) karşılaştırılan aday havuzu içerisinde kadınların payının belirlenmesinde önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Eğer kadınların eğitim fırsatlarına ve mesleki fırsatlara erişimi yetersiz ise, siyaset alanında da yetersiz oranda yer alacakları ve siyasal pozisyonlara daha az erişecekleri açıktır. Bir başka ifadeyle eğer kadınlar sosyal sistemde orantısız bir şekilde dezavantajlı bir konumda bulunuyorlarsa siyasal güç elde etmek için gerekli fırsatlara da sahip olamayacaklardır (Paxton, 1997: 444). Örneğin gelişmekte olan ülkelerde kadınlar yerel ve ulusal siyasete dahil olmayı zor bulabilirler ve katılmaya karar verdiklerinde de pek çok zorlukla karşılaşabilirler. Çünkü bu kadınlar yetersiz sağlık hizmetleri, fakirlik, düşük okuryazarlık, yetersiz çocuk bakımı yüzünden genellikle pek çok temel imkândan mahrum bırakılmışlardır (Norris, Inglehart, 2001: 129). Tam tersine eğer kadınlar eğitilmiş iseler ve işgücü piyasasına katılım oranları yüksek ise, bu kadınların siyasal alanda da var olması/olabilmesi beklenen bir durum olacaktır (Saxonberg, 2000: 147). İşgücü piyasasına katılım kadınların siyasal aktivitesinin seviyesine etki eden önemli ve olumlu bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Matland, 1998: 113).

Bir ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesi de siyasal alanda kadın temsilini etkileyen önemli bir göstergedir. Ekonomik göstergeler bakımından zengin bir ülkede siyaset daha az ekonomik gelişme/kalkınma ve refah kaygıları tarafından belirlenecektir ve bu ülkede seçmenler ve siyasal partiler siyasal temsilcileri belirlemede ve seçmede doğrudan rol oynamak ve kadın aday göstermek konusunda daha istekli olacaklardır (Kenworthy ve Malami, 1999: 241).

Buna ilave olarak ekonomik gelişme kadınların siyasal temsilde ortalama ömür süresinin, okuryazarlık oranının ve şehirleşme oranının yükselmesi ve bebek ölüm oranlarının azalması yoluyla dolaylı bir etki de yapmaktadır. Tüm bu faktörler bir toplumda sosyal ve ekonomik gelişmenin oldukça önemli göstergeleridir. Daha önce söz edildiği gibi sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi parlamentodaki kadın sayısının belirlenmesini etkileyecektir. Bu bağlamda sosyo-ekonomik göstergeler açısından gelişmiş bir ülkede parlamentodaki ve hükümetteki kadın sayısının diğer ülkelere oranla daha fazla olacağı beklenmektedir.

2.2. Siyasal Faktörler

Siyasal faktörler arasında yer alan seçim sistemi ve seçim sistemlerinden de nispi temsil sistemi kadın siyasetçi oranının artmasını teşvik ettiği için siyasal faktörler arasında önemli bir yere sahiptir (Paxton, 1997: 445). Çoğunluk sisteminde seçime katılan parti listesinin ya da adayın kullanılan oyların çoğunluğunu alması gerekmektedir. Nispi temsil sisteminin temel amacı ise her partiye aldığı oy oranıyla orantılı temsil imkânı vermektir. Bu sistem azınlığa da temsil edilme olanağı sunmaktadır (Gözübüyük, 2004: 90).

Pek çok çalışma nispi temsil sisteminin uygulandığı yerlerde, bir seçim çevresinden bir milletvekilinin seçildiği dar bölge çoğunluk sisteminin uygulandığı yerlere göre daha fazla kadın aday seçildiğini göstermektedir (Norris, Inglehart, 2001: 130). Liste usulü çoğunluk sistemi olarak da adlandırılan ve bir seçim çevresinden birden çok milletvekilinin seçildiği geniş bölge çoğunluk sisteminde ise seçmenlere bir liste sunulduğundan bu durum kadın adaylar için bir sınırlılık doğurabilir. Oysa nispi temsil sisteminde parti çok fazla aday gösterebileceğinden kadınların gösterilen adaylar arasında olma ihtimali daha yüksektir (Matland, 1998: 112).

Siyasal faktörler arasında gösterilen ikinci değişken ülkenin demokratikleşme seviyesidir ki bu değişkenin nispi temsil sisteminin yanı sıra kadın temsili üzerinde önemli bir etkisi vardır. Demokratik toplumlarda kadınların seçme ve seçilme haklarını da kapsayan siyasal, sosyo-ekonomik ve medeni haklara sahip olduğu kabul edilmektedir (Norris, Inglehart, 2001: 130). Bir ülkedeki siyasal demokrasinin seviyesi aynı zamanda kadınların seçimi kazanma şansını da etkilemektedir (Kenworthy, Malami, 1999: 239). Demokratik değerleri pekiştirmiş ülkelerde kadın siyasetçi sayısı güçsüz demokrasilerden çok daha fazladır (Reynolds, 1999: 554). Buna ilave olarak pekiştirilmiş demokrasilerde kadın hareketleri ve kadınların siyaset alanında var olma isteği partiler üzerinde daha fazla kadını parlamentoya göndermek konusunda bir baskı yaratmaktadır (Caul, 1999: 94).

Bir diğer değişken olan parlamentodaki parti sayısı da kuşkusuz yasama meclisindeki kadın sayısını etkilemektedir (Reynolds, 1999: 553). Bir başka ifadeyle parti sayısı ve partilerin ideolojik kutuplaşmaları bakımından partiler arasındaki rekabet, kadınların aday olma fırsatını etkileyebilecek olan bir diğer değişkendir. Daha yoğun bir parti rekabeti kendi başına daha fazla kadının seçilmiş olmasına yol açmasa da kadınlar için aday olma fırsatını artıracaktır (Norris, Inglehart, 2001: 130).

Kadınların ulusal parlamentolardaki oranını etkileyen bir diğer siyasal değişken kadınların oy hakkıdır. Kadınların seçme hakkına sahipliği daha uzun bir geçmişe dayanıyorsa, daha fazla sayıdaki kadının oy vereceği ve kadınların ulusal siyasette daha fazla yer alacağı beklenebilir (Kenworthy, Malami, 1999: 239).

2.3. Kültürel Faktörler

Kadınların siyasetteki rolüne ilişkin daha özgürlükçü bir yaklaşımın var olduğu bir ülkede -kadınların sosyo-ekonomik durumları ve siyasal sistemin yapısına bakılmaksızın-parlamentoda daha fazla kadın temsilci olacağı düşünülmektedir (Kenworthy, Malami, 1999: 241). Çünkü toplumsal cinsiyete

karşı var olan geleneksel tavırların kadınların siyasetteki başarısını azaltmakta ve yavaşlatmakta etkili olduğu varsayılmaktadır (Norris, Inglehart, 2001: 131).

Bu bağlamda Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi bir ülkenin kadına karşı tavrını belirleyen önemli bir unsur olarak göz önünde bulundurulmaktadır. Bu sözleşme 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir ve sıklıkla uluslararası kadın hakları sözleşmesi olarak tanımlanmaktadır⁴.

Bu sözleşmenin önemi, sözleşmenin 2.maddesi f paragrafı ve 5. Maddesi a paragrafında ifade edilen şekliyle “kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında zayıf oldukları ile ilgili ön yargıları ve basma kalıp rolleri destekleyen ve kadınlara karşı ayrımcılığı haklı sayan kültürel ve de dine bağlı uygulamaların, adetlerin ve davranış kalıplarının değiştirilmesini ve ortadan kaldırılmasını talep ediyor” olmasıdır. Sözleşmenin 1. Maddesi kadınların gerek biyolojik cinsiyetleri (sex) gerekse medeni durumları da dahil olmak üzere kadınlara biçilen roller (gender) temeline dayalı doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı tanımlamakta ve yasaklamaktadır. Sözleşmenin 3. maddesi taraf devletleri özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamakla yükümlü kılmakta, 7.maddesi ise taraf devletlerin, erkeklerle eşit şartlarla kadınların bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanma ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilme; hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılma, kamu görevinde bulunabilme ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etme; ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılma hakkı sağlayacaklarını karara bağlamıştır. Dolayısıyla bu sözleşme ile kadınlara karşı ayrımcılığı destekleyen uygulamaların değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması için taraf olan ülkeler bir denetime tabi tutulmakta ve böylece kadına karşı siyaset alanında yaşanan ayrımcılık da dahil olmak üzere hayatın her alanında karşılaşılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Kültürel faktörler altında değerlendirilen bir başka gösterge kürtaj hakkıdır. Kürtaj hakkı bir başka ifadeyle gebelikten korunma hakkı – bazı istisnai durumlar dışında- pek çok insan hakkı savunucusu tarafından temel bir insan hakkı olarak ele alınmaktadır. Bu noktada gebelikten korunma veya dünyaya bir çocuk getirme konusunda söz sahibi olma kadının temel insanı hakkıdır (Erkızan, 2009: 91). Dolayısıyla kürtaj hakkının varlığı da kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesinde önemli bir unsurdur.

Kültürel faktörler arasında bir diğer önemli gösterge ise ülkede baskın olan din, bir başka ifadeyle dini uygulamalardır. Özellikle kadınların kamusal alandaki gelişimine karşı duran baskın bir dinin bir başka ifadeyle dini uygulamaların olduğu bir yerde seçilen kadın temsilci sayısı daha az olacaktır (Reynolds, 1999: 552). Gerçekten de dini ideoloji ve uygulamalar kadınların

siyasetteki konumuna ilişkin toplumda oluşacak tutumun şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir⁵.

3. YÖNTEM VE VERİ

Bu çalışmada ikincil verilere dayalı olarak nedensellik araştırması yapılmıştır. Literatüre bakıldığında kadın temsil oranına etki eden faktör ve değişkenlerin ölçümünde regresyon temelli modellerin kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada, bağımlı değişkenin OECD ülkeleri parlamentolarındaki kadın milletvekili temsil oranı, bağımsız değişkenlerin ise sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel faktörlerden oluştuğu üç farklı model kullanılmıştır. Türkiye'nin de dahil olduğu 34 OECD ülkesi konu edildiği çalışmada 2010 yılı verileri kullanılmıştır. Örneklem yılının 2010 yılı olarak seçilmesinin nedeni çalışmanın yapıldığı dönemde en güncel ve en güvenilir verilerin bu yıl için elde edilmesidir. Regresyon analizinde kullanılan değişkenlere ait ortalama değerler ve değişkenlerin kaynağı Tablo 3'de gösterilmiştir

Tablo 3. Değişkenler ve Veri Kaynakları

	Kaynak	Ortalama Değer
Bağımlı Değişken		
<i>Kadın Milletvekili Temsil oranı</i>	IPU	24,9
Bağımsız Değişkenler		
1.Sosyo-Ekonomik Faktörler		
<i>Ortalama Yaşam Süresi*</i>	OECD	79,7
<i>GSMH</i>	OECD	29570
<i>Üniversite Mezunu Kadın Oranı</i>	OECD	31,8
<i>Kadınların İşgücüne Katılım Oranı</i>	OECD	66,6
<i>Şehirleşme Oranı</i>	CIA	76,4
<i>Kadın Okuryazarlık Oranı</i>	CIA	97,4
<i>Bebek Ölüm Oranı**</i>	OECD	4,28
2. Siyasal Faktörler		
<i>Seçim Sistemi</i>	IPU	,58
<i>Kadınlara Seçme-Seçilme Hakkının Verilme Zamanı</i>	IPU	86,7
<i>Demokrasi Seviyesi</i>	Freedomhouse	1,19
<i>Parlamentodaki Parti Sayısı</i>	IPU	7,29
3. Kültürel Faktörler		
<i>Baskın Din</i>	CIA	,91
<i>BM Sözleşmesini Onaylama</i>	UN	,61
<i>Kürtaj Hakkı</i>	Pregnantpause	,58

*Kanada ve İtalya için 2010 verisi kesinleşmediği için 2009 verileri kullanılmıştır.

**Yeni Zelanda 2010 yılı verisi World Bank'dan elde edilmiştir.

Ele alınan dönem içerisinde OECD parlamentolarındaki kadın milletvekili temsil oranı ortalaması yaklaşık %25 dolayındadır. Kadınların en yüksek oranda temsil edildiği ülke İsviçre (%45) iken, en az temsil edildiği ülkeler Türkiye ve Macaristan'dır. Her iki ülkede de kadın parlamenter temsil oranı %9,1'dir. OECD ülkelerinde ortalama yaşam süresi 79,7 iken ortalama bebek ölüm oranı binde 4,28'dir. Bunlarla birlikte OECD ülkelerinin ortalama GSMH'sı 29.570 \$, üniversite mezunu kadın oranı yaklaşık %32, kadınların işgücüne katılım oranı %66, şehirleşme oranı %76 ve kadınların okuryazarlık oranı %97'dir.

Siyasal faktörler başlığı altında yer alan seçim sistemi kukla değişken olarak kodlanmıştır. Buna göre nispi temsil sistemi olan ülkeler için 1, diğer seçim sistemlerinin olduğu ülkeler 0 kullanılmıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilme zamanı OECD ülkeleri için ortalama 86 yıldır. Tüm ülkeler sivil özgürlükler ve politik haklar bakımından Freedomhouse tarafından 1'den 7'ye kadar derecelendirilmiştir. Buna 1-2.5 arası skor elde eden ülkeler özgür olarak kabul edilmektedir. OECD ülkelerinin ortalaması ise 1.19'dur. OECD ülkeleri parlamentolarında ortalama olarak 7 parti bulunmaktadır.

Bağımsız değişkenler arasında yer alan kültürel faktörler kukla değişkenler olarak tanımlanmıştır. Buna göre OECD ülkeleri için Hristiyanlığın baskın olduğu ülkeler 1, diğer ülkeler 0 olarak kodlanmıştır. BM sözleşmesini onaylayan ülkeler 1 onaylamayan ülkeler 0 olarak, benzer şekilde kürtaj hakkının olduğu ülkeler 1 diğerleri ise 0 sıfır olarak kodlanmıştır.

4. BULGULAR

Aşağıda yer alan Tablo 4'den de görüleceği üzere bağımlı değişkenin kadın milletvekili temsil oranı olduğu üç farklı regresyon modeli kurulmuştur. Birinci modelde bağımsız değişkenler sosyal ve kültürel faktörler arasında sayılan; ortalama yaşam süresi, GSMH, üniversite mezunu kadın oranı, kadınların işgücü katılım oranı, şehirleşme oranı, okur-yazar oranı ve bebek ölüm oranıdır. İkinci modelde bağımsız değişkenler siyasi faktörler arasında sayılan seçim sistemi, kadınlara seçme-seçilme hakkının verilme zamanı, ülkelerin demokrasi seviyesi ve parlamentodaki parti sayısıdır. Üçüncü modelde ise bağımsız değişkenleri kültürel faktörler başlığı altında toplanmıştır. Buna göre üçüncü modelde bağımsız değişkenler ülkelerdeki baskın din, BM sözleşmesini onaylama durumu ve kürtaj hakkına ilişkindir.

Tablo 4. Regresyon Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Kadın Milletvekili Temsil oranı			
Bağımsız Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3
1. Sosyo-Ekonomik Faktörler			
Ortalama Yaşam Süresi	-,191 (-,230)	-	-
GSMH	3,399E-005 (,215)	-	-
Üniversite Mezunu Kadın Oranı	-,356 (-,2171)**	-	-
Kadınların İşgücüne Katılım Oranı	,774 (3,944)**	-	-
Şehirleşme Oranı	46,00 (3,255)**	-	-
Kadın Okuryazarlık Oranı	-66,508 (-1,272)	-	-
Bebek Ölüm Oranı	-,799 (-,844)	-	-
2. Siyasal Faktörler			
Seçim Sistemi	-	5,279 (1,527)	-
Kadınlara Seçme-Seçilme Hakkının Verilme Zamanı	-	,081 (1,116)	-
Demokrasi Seviyesi	-	-3,812 (-1,006)	-
Parlamentodaki Parti Sayısı	-	1,509 (1,977)*	-
3. Kültürel Faktörler			
Baskın Din	-	-	13,960 (2,222)**
BM Sözleşmesini Onaylama	-	-	-2,149 (-,561)
Kürtaj Hakkı	-	-	-1,466 (-,389)
<i>Model</i>	<i>OLS</i>	<i>OLS</i>	<i>OLS</i>
<i>Düzeltilmiş R²</i>	,494	,125	,059
<i>F testi (olasılık)</i>	5,606 (0,001)	2,175 (0,097)	1,687 (0,191)
<i>DW</i>	1,578	1,788	1,855
<i>Standart Hata</i>	7,446	9,795	10,157
<i>N</i>	34	34	34

*, ** ve *** t testine göre istatistiksel olarak %10, %5 ve %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'de yer alan sonuçlara göre birinci modelin açıklama gücü (*Düzeltilmiş R²*) %49.4, ikinci modelin açıklama gücü %12.5 ve üçüncü modelin açıklama gücü %5.9'dur. Sosyal ve ekonomik faktörlerin kadın milletvekili temsil oranı üzerindeki etkisinin incelendiği birinci modelde üniversite mezunu kadın oranı, kadınların işgücüne katılım oranı ve şehirleşme oranı değişkenlerinin t testine göre %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre ülkelerin şehirleşme oranı ve kadınların işgücüne katılım oranı değişkenlerinin kadın milletvekili temsil oranı pozitif yönlü etkilediğini, buna karşın üniversite mezun oranının ise negatif yönlü etkilediği görülmektedir.

Siyasal faktörlerin kadın milletvekili temsil oranı üzerindeki etkisinin incelendiği ikinci modelde parlamentodaki parti sayısı değişkeninin t testine göre %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sonuca göre parlamentolardaki parti sayıları arttığında kadın milletvekili temsil oranının da arttığı ileri sürülebilir. Üçüncü modelde ise kültürel faktörlerden din değişkeninin t testine göre %5 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre Hristiyanlığın baskın olduğu OECD ülkelerinin diğer ülkelere oranla daha fazla kadın milletvekili temsiline yer verdiği ileri sürülebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada kadın milletvekili temsil oranına etki ettiği varsayılan sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel faktörler OECD ülkeleri düzeyinde belli bir zaman dilimi için analiz edilmiştir. OECD üyesi 34 ülkenin konu edildiği ve 2010 yılı verilerinin kullanıldığı bu çalışmada regresyon testinden yararlanılmıştır.

Regresyon testi sonucunda elde edilen bulgular OECD ülkelerinde ele alınan örneklem dönemi içinde kadın milletvekili temsil oranı ile sosyo-ekonomik faktörler içerisinde sayılan kadın okuryazarlık oranı, bebek ölüm oranı, ortalama yaşam süresi ve GSMH arasında, siyasal faktörler içerisinde sayılan seçim sistemi, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilme zamanı ve demokrasi seviyesi arasında ve kültürel faktörler içerisinde sayılan BM Sözleşmesini onaylama ve kürtaj hakkı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığını göstermektedir. Ancak analiz sonuçları literatürle uyumlu olarak; kadınların işgücüne katılım oranı, şehirleşme oranı ve parlamentolardaki parti sayısı arttıkça OECD ülkelerindeki kadın temsil oranının da arttığını göstermektedir. Bununla birlikte Hristiyanlığın baskın din olduğu OECD ülkelerinde diğer ülkelere nispeten kadın milletvekili temsil oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bu bulgular kadın temsiline ilişkin yapılmış çalışmalar özelinde düşünüldüğünde farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin Kenworthy ve Malami (1999)'nin pek çok atf alan çalışmasının sonuçları *seçim sisteminin ve kadınlara seçme-seçilme hakkının verilmiş tarihinin* kadın temsil oranı üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi bu çalışmadan elde edilen bulgular siyasal faktörler içerisinde değerlendirilen seçim sistemi ile kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilme zamanının kadın temsili üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermiştir. Bundan başka Norris ve Inglehart (2001) tarafından yapılan çalışmada sosyo-ekonomik olarak gelişmiş toplumlarda kadınların siyasetteki yerine ilişkin tutumun eşitlikçi olduğu ileri sürülmüştür. Ancak bu çalışmada örneklem olarak nispeten sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş olan OECD ülkeleri konu edinmiş olmasına rağmen sosyo-ekonomik gelişmenin önemli göstergelerinden sayılan *kadın okuryazarlık oranı, bebek ölüm oranı, ortalama yaşam süresi ve GSMH* ile kadın milletvekili temsil oranı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya konulmuştur. Diğer taraftan bu çalışmada ele alınan örneklem çerçevesinde Saxonberg (2000)'in ileri sürdüğü argümanın tersine *eğitimli kadın oranı* ya da üniversite mezunu kadın oranı arttıkça kadın milletvekili temsil oranının düştüğü görülmüştür. Bunun dışında uluslararası kadın hakları sözleşmesi olarak da kabul edilen, toplumsal yaşamın siyaset de dahil olmak üzere her alanında kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi çabasında olan *BM sözleşmesinin onaylanmış olması* ve kadının temel insan haklarından biri olan *kürtaj hakkının tanınmış olması* ile kadın temsili arasında da beklenenin tersine anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmada kadın temsiline etki ettiği varsayılan faktörler analiz edilmiş ve 34 OECD ülkesi için elde edilen bulgulardan kiminin literatürle uyumlu kiminin de literatürün tersine sonuçlar ortaya koyduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen bulguların sadece örneklem kapsamı için geçerli olduğu, farklı örneklem ve zaman dilimleri üzerinden yapılacak diğer çalışmalarda daha farklı sonuçlar elde edilebileceği göz önünde tutulmalıdır.

NOTLAR

¹ Her şeyden önce ifade etmek gerekir ki, cinsiyet kavramı cinsler arasındaki ayrımı biyolojik temelli farklılıklar üzerinden açıklamakta iken, toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkek arasındaki ayrımı toplumsal yapı üzerinden tanımlamaktadır (Marini, 1990: 95). Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkek arasındaki farkı toplumsal olarak belirlenen cinsiyet rolleri, “kadınlık” ve “erkeklik” rolü ve sorumlulukları ekseninde tanımlamaktadır. Gruenebaum (1981: 104)'a göre toplumsal cinsiyet kadınlar için fırsatlara erişmek noktasında sürekli bir kısıtlamadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temel unsuru kimi feminist bilim insanları tarafından “kadınların bağımlı olması durumu” olarak ifade edilmektedir. Kadınların bağımlı olması farklı

şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Kane, 1998: 612-613): kadınların işgücüne düşük orandaki katılımı ve düşük ücretlerinden kaynaklanan ekonomik bağımlılık, siyasetin erkek egemen yapısından kaynaklanan politik bağımlılık ve erkeklerin hem ailede hem de iş yerinde alınan kararlar üzerindeki gücünün ve yetkisinin daha çok olmasından kaynaklanan erkeklere bağımlılık gibi.

² Erkek aile içinde ailesini yönetecek, aile dışında da ailesini her bakımdan temsil edecek kişi, kadın ise sadece aile içinde erkeğin izin ve imkan verdiği oranda var olacak kişidir (Sapiro, 1981: 701)

³ Kültürel faktörler başlığında irdelenen değişkenler doğrudan Kenworthy ve Malami'nin (1999) çalışmasından alınmıştır.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: BM (2007)

⁵ Pek çok çalışma Katolisizmin kadınların geleneksel rollerini vurgulama eğilimde olduğunu için kadınların siyasetteki başarılarını negatif yönde etkileyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapılmaktadır (Norris, 1997; Paxton, 1997). Siyasetteki kadın sayısı Protestan ülkelerde genelde daha yüksek olduğu için, eşitliğe karşı olan kültürel tutum ile kadın siyasetçi sayısı arasında yakın bir ilişki olduğu açıktır (Norris, ve Inglehart, 2001) ve bu ülkelerde yurttaşlar kadın liderlik pozisyonlarına daha açıktırlar (Krook, 2010: 234).

KAYNAKÇA

Ayata, G.A., F. Tütüncü (2008) "Critical Acts without a Critical Mass: The Substantive Representation of Women in the Turkish Parliament", **Parliamentary Affairs**, 61(3), 461-475.

BM (2007) **CEDAW Nedir? Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınların İnsan Hakları ve Önemi**, Viyana: Federal Kadın, Medya ve Kamu Hizmeti Bakanlığı.

Bolzendahl, C., C. Brooks (2007) "Women's Political Representation and Welfare State Spending in 12 Capitalist Democracies", **Social Forces**, 85(4), 1509-1534.

Caul, M. (1999) "Women Representation in Parliament: The Role of Political Parties", **Party Politics**, 5(1), 79-98.

Coleman, I. (2004) "The Payoff from Women's Right", **Foreign Affairs**, 83(3), 80-95.

Erkızan, H. N. (2009) "Kadının İnsan Hakları, Din Ve Liberal Değerler Üzerine", **Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi**, 05-07 Mart Kongre Bildirileri Kitapçığı, Cilt:III, Sakarya Üniversitesi.

Gruenebaum, J. (1981) "Women in Politics", *The Power to Govern: Assessing Reform in the United States*, **Proceedings of the Academy of Political Science**, 34(2), 104-120.

Gözübüyük, Ş. (2004) **Anayasa Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi.

- Henderson, C.W. (2004) "The Political Repression of Women", **Human Rights Quarterly**, 26(4), 1028–1049.
- Hughes, M.M. (2009) "Armed Conflict, International Linkages, and Women's Parliamentary Representation in Developing Nations", **Social Problems**, 56(1), 174-204.
- Kane, E.W. (1998) "Men's and Women's Beliefs about Gender Inequality: Family Ties, Dependence and Agreement", **Sociological Forum**, 13(4), 611-637.
- Kenworthy, L., M. Malami (1999) "Gender Inequality in Political Representation: A Worldwide Comparative Analysis", **Social Forces**, 78(1), 235-268.
- Krook, M.L. (2010) "Studying Political Representation: A Comparative-Gendered Approach", **Symposium**, 8(1), 233-240.
- Marini, M.M. (1990) "Sex and Gender: What Do We Know?" **Sociological Forum**, 5(1), 95-120.
- Matland, R.E. (1998) "Women's Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries", **Legislative Studies Quarterly**, 23(1), 109-125.
- Mezey, S.G. (1978) "Does Sex Make a Difference? A Case Study of Women in Politics," **The Western Political Quarterly**, 31(4), 492–501.
- Norris, P. (1997) "Choosing Electoral Systems: Proportional, Majoritarian and Mixed Systems", **International Political Science Review**, 18 (3), 297-312.
- Norris, P., R. Inglehart (2001) "Cultural Obstacles to Equal Representation", **Journal of Democracy**, 12 (3), 126-140.
- Paxton, P. (1997) "Women in National Legislatures: A Cross-National Analysis", **Social Science Research** 26, 442–464.
- Paxton, P., S. Kunovich (2003) "Women's Political Representation: The Importance of Ideology", **Social Forces**, 82 (1), 87-113.
- Paxton, P., M.M. Hughes, J.L. Green (2006) "The International Women's Movement and Women's Political Representation, 1893-2003", **American Sociological Review**, 71(6), 98-920.
- Reynolds, A. (1999) "Women in the Legislatures and Executives of the World: Knocking at the Highest Glass Ceiling", **World Politics**, 51(4), 547-572.
- Ramirez, F.O., Y. Sosyal, S. Shanahan (1997) "The Changing Logic of Political Citizenship: Cross-National Acquisition of Women's Suffrage Rights, 1890 to 1990", **American Sociological Review**, 62, 735-745.

- Sanbonmatsu, K. (2002) "Political Parties and the Recruitment of Women to State Legislatures", **The Journal of Politics**, 64(3), 791-809.
- Sanbonmatsu, K. (2003) "Gender-Related Political Knowledge and the Descriptive Representation of Women", **Political Behavior**, 25(4), 367-388.
- Sapiro, V. (1981) "When Are Interests Interesting? The Problem of Political, Representation of Women", **The American Political Science Review**, 75(3), 701-716.
- Saxonberg, S. (2000) "Women in East European Parliaments", **Journal of Democracy**, 11(2), 145-158.
- Smith, A.R., B. Reingold, M.L. Owens (2011) "The Political Determinants of Women's Descriptive Representation in Cities", **Political Research Quarterly**, XX(X), 1-15.
- Swers, M. (2002) "Research on Women in Legislatures: What Have We Learned, Where Are We Going?" **Women & Politics**, 23(1), 167-185.
- Wolbrecht, C., D.E. Campbell, (2007) "Female Members of Parliament as Political Role Models", **American Journal of Political Science**, 51(4), 921-939.